

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Ku.KL@regeringskansliet.se

Remissvar över Kreativa Sverige!

Svenska Fotografers Förbund (SFF) lämnar härmed sitt remissvar på Kulturdepartementets Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher SOU2022:44 (Ku2022/01357)

SFF är en intresseorganisation för fotografer, bildbehandlare och övriga bildskapare som vill främja utvecklingen av fotografin, samt bevaka och befordra fotografin och dess utövares intressen. SFF startades 1895 och är därmed en av Sveriges äldsta yrkesorganisationer. Med drygt 1800 medlemmar är SFF det största fotografförbundet i Norden.

SFF har även medverkat i arbetet med det remissvar som lämnats av KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd i vilken vi är en av 14 medlemmar.

SFF avgränsar sitt yttrande till att omfatta förslaget till den nationella strategin. Kommentarer struktureras i enlighet med förslagets rubriker. De förslag på insatser som listas i bilaga till strategin uppfattar vi som idéer som behöver kompletteras och vidareutvecklas, varav vi bara lämnar några kommentarer i de fall då dessa linjerar med våra tankar kring själva strategin.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

Inledning

SFF välkomnar en strategi för Sveriges kreativa branscher. Vi anser att fler av förslagen som presenterats behöver plockas ner från en abstrakt höjd de nu ligger på och konkretiseras för att skapa riktning och tydlighet, samt kompletteras. De bör även omsättas till handling så att en långsiktig struktur för fortsatt arbete upprättas, annars är och förblir det just bara en strategi utan tydlig ägare.

När vi, förtroendevalda och kansli på SFF, pratar med beslutsfattare inom det kulturpolitiska området får vi höra att vår yrkesgrupp är för kommersiell – att den som grupp inte hör hemma på det kulturpolitiska området, utan verkar på en kommersiell marknad och tillhör näringspolitikens ansvarområde.

Och när vi talar med beslutsfattare inom det näringspolitiska området får vi höra att fotografer hör hemma i det kulturpolitiska området då de i första hand inte är företagare utan ägnar sig åt kulturell verksamhet och bör omfattas av kulturpolitiska initiativ. Så står vår yrkeskår där i glappet mitt mellan kulturpolitiska och näringspolitiska insatser. Ytterst sällan kan de tillgå stöd riktade till näringslivet, samtidigt som de ofta inte anses berättigade till kulturstöd. Detta blev väldigt tydligt under pandemin då de flesta fotograferna hamnade mellan stödinsatserna.

Inte heller i utredningen *Från kris till kraft* (SOU 2021:77) platsade fotograferna riktigt in, trots att många mer kommersiella aktörer gavs stort utrymme både i olika referensgrupper och speciellt uppmärksammades i promemorians förslag till insatser. I samtal med utredningen blev vi i övergripande drag hänvisade till ”kommande insatser för kulturella och kreativa näringar”, det vill säga denna utredning.

Vi representerar en yrkeskår som till slående hög grad bedriver sin verksamhet i enskild firma eller enmans-aktiebolag. Det är inget självvalt utan så ser arbetsmarknaden för fotografer strukturellt ut. Att starta företag är inte ett ändamål utan ett medel för att kunna vara verksam – att få förverkliga sina idéer.

Anställningarna är ytterst få, och stipendierna och projektbidragen mycket begränsade. Detta präglar förstås hur fotografer arbetar, många kombinerar kommersiella uppdrag med redaktionella. Dessa intäkter skapar i vissa fall utrymme för konstnärliga projekt. Just därför passar fotografer ofta inte in i mallarna, då de rör sig mellan olika verksamheter med sinsemellan olika logik. Ena dagen arbetar fotografen i sin ateljé med ett konstnärligt projekt, nästa undervisar fotografen på Konstfack, den tredje arbetar fotografen i ett kommersiellt uppdrag för en reklambyrå och den fjärde gör fotografen ett uppdrag för Svenska Dagbladet.

Det är pengar in, pengar ut för de flesta och det är inte ovanligt att man som fotograf måste ha ett annat arbete eller andra typer av uppdrag på deltid vid sidan om fotografin för att få ekonomin att gå ihop. Det vi kräver är att fotografer ska ges samma möjlighet som andra yrkesgrupper att vara sjukskrivna eller föräldralediga, att kunna driva sin verksamhet med ett skydd för sin upphovsrätt – nyckeln till intäkter från sitt skapande,

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

och att de ska ha samma möjligheter till kompetensutveckling, rådgivning och finansiering. Något annat är varken acceptabelt eller värdigt ett samhälle som stoltserar med frukten av deras kreativitet.

Vi ser ett tydligt skifte där allt mer värde skapas i de immateriella sektorerna, immaterialrättigheter är en samhällsekonomisk drivkraft och förändringen går i ett rasande tempo. Utöver att vara ett konstnärsskydd, är upphovsrätten även ett investeringsskydd för företagen.

I takt med digitaliseringen och gig-ekonomins utveckling växer en arbetsmarknad med sämre villkor fram. Möjligheterna måste bli större för de med ett kreativt yrke att leva och växa och en stark upphovsrätt är grunden för det. Den ökande digitaliseringen har drastiskt minskat fotografers möjligheter att få skäligt betalt och har kraftigt försämrat insynen i hur deras verk används och genererar intäkter. Effekterna av denna ”nya” ekonomin blev mycket tydlig under pandemin och vi är överens med utredningen om att det snabbt behövs nya lösningar kring upphovsrättigheter och sociala trygghetssystem för enskilda kulturskapare.

En stärkt upphovsrätt som också helgas vill vi hävda är grunden i en hållbar och expansiv kulturell och kreativ bransch i Sverige. Hela tio procent av Sveriges företag finns i den kulturella och kreativa sektorn, och dessa företags verksamhet är många gånger beroende av upphovsrätten. Men trots det är kunskapsnivån och engagemanget för dessa frågor skrämmande lågt. Denna utredning sätter fingret på en viktig sak som vi vill uppmärksamma: traditionellt har upphovsrättsfrågor ofta sorterats in under det kulturpolitiska området, men det behöver inkluderas och hanteras även ur ett näringspolitiskt perspektiv framöver.

Vår yrkeskår står verkligen mitt emellan kultur och näring – inte självvalt, men det är där vi klämts in. Mot bakgrund av detta så tar vi mycket allvarligt på denna utredning, vi ser att det är här vi ges möjligheter att synliggöra utmaningarna för vår yrkeskår och brister vi ser i systemen, för att skapa bättre förutsättningar för att yrkena inom det fotografiska fältet ska överleva och utvecklas på ett hållbart sätt. Därför tycker vi att det är otroligt olyckligt att de inspel som vi har gjort till utredningen under det pågående arbetet, därefter i promemorian tillskrevs en annan organisation (som visserligen framförde liknande inspel i några men inte samtliga av dessa frågor). I den uppföljande kontakten med Kulturdepartementet har vi blivit uppmuntrade att lyfta detta, vilket vi härmed gör. Vi vill tydliggöra, inte minst för vår egen yrkeskår, dels att det finns felaktig hänvisning i utredningen, dels att det är helt nödvändigt att SFF fortsättningsvis inkluderas i utredningar generellt och i uppföljningen av denna utredning specifikt. Givet detta vill vi också att mottagaren av detta yttrande ger det lite extra tid och reflektion.

Sammanfattning

SFF delar behovet av en nationell strategi för Sveriges kreativa branscher.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

SFF tillstyrker utredningens centrala prioritering: ett tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan. Det mest effektiva sättet att utveckla kreativa branscher och stärka fotografers och andra upphovspersoners villkor är att:

- Gå vidare med upphovsrättsliga reformer i enlighet med vårt gemensamma remissvar med övriga Bildorganisationers över *En oavvislig ersättningsrätt* (SOU 2022:23) samt remissvar över *En ny privatkopieringsersättning* (SOU 2022:20). Därutöver hör samma de inspel som vi redan gett den pågående utredningen *En översyn av vissa frågor om upphovsrätt* (Dir. 2022:125)
- Säkerställ social trygghet i kultur- och mediesektorn genom att stödja utredningen *Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst* (Dir. 2021:90) kommande förslag om ett rättvisare system för sjukpenning samt genom att vidga möjligheten till a-kassa för soloföretag.

Ovan insatser var också de SFF lyfte som prioriterade i vårt remissvar över *Från kris till kraft* (SOU 2021:77).

SFF tillstyrker utredningens centrala prioritering: ett tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan. SFF vill särskilt understryka vikten av 7.3.

”Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad” då vi ser denna som fundamentet för utvecklingen inom kreativa branscher.

SFF tillstyrker också utredningens övriga strategiska prioriteringar men anser att frågorna om soloföretagarnas villkor förtjänar större plats i strategin. Den väl dokumenterade obalansen mellan parterna på kultur- och mediemarknaden ytterligare förstärkts av digitaliseringen och pandemin och den utgör den främsta bromsklossen för att hela det kulturella ekosystemet ska fungera och utvecklas i enlighet med strategins vision och övergripande mål.

3 Strategins vision och mål

En rimlig förväntan på strategin är att den ska bidra till att sektorn på ett hållbart sätt ska utvecklas – för vår yrkeskår handlar det om att som fotograf och soloföretagare kunna leva på sitt yrke, medan det inom andra områden (mikro, till medelföretag, mycket stora företag samt vissa inom kategorin övriga verksamheter) kan handla om att växa verksamheten genom att anställa eller bredda tjänster och affärsmodeller.

Den vision som formuleras och som hela strategin ska verka emot präglas av ett tydligt näringspolitiskt fokus. Det är inget fel med detta, men om det kulturpolitiska perspektivet på allvar ska integreras anser vi att den övergripande målsättningen om att kulturlivet ska ”producera innehåll i världsklass”, att kreativa branscher ska ”skapa jobb” och ”bidra till miljömässig hållbarhet” är problematisk. Varför återkommer vi till nedan.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

4. Modeller för planering av insatser

SFF delar uppfattningen att olika företagsgrupper har olika behov vad gäller utveckling, att indelningar med andra skärningspunkter än bransch kan vara viktiga, samt att den föreslagna modellen fungerar på ett teoretiskt plan, men i praktiken har sina svagheter, vilket vi vill belysa: Det är viktigt att förstå att det finns många olikheter företagen sinsemellan i indelningen, inte minst inom kategorin ”soloföretag”, som har en enorm bredd. Att vara konstnär, journalist, författare eller arbeta mot kommersiella uppdragsgivare ställer väldigt olika krav på verksamheten då det är olika marknader, skilda intäktskällor och väsensskilda strukturer inom vilket dessa företagare verkar. Vi kan säga det utifrån erfarenhet, då SFF representerar en av få yrkeskategorier som spänner över hela denna bredd: från konstnärligt arbetande fotografer och fotoförfattare, via bildjournalister och redaktionellt arbetande fotografer, till de som arbetar nästan uteslutande med kommersiella uppdrag. Därtill kommer även porträttfotografer, bröllopsfotografer med flera som arbetar direkt mot privatpersoner.

De enskilda kulturskaparna, som driver soloföretag, är dessutom den i särklass största gruppen med över 100 000 företag och därmed 100 000 sysselsatta. Att offentliga stödinsatser saknas för just de enskilda kulturskaparna lyfts i direktivet till utredningen. Det är viktigt att dessa får relevant stöd för att driva sin verksamhet, men det gäller att även öka kunskapen i de främjande systemen om hur värde byggs i kreativa branscher generellt och hos soloföretagen specifikt. Det är nämligen de enskilda kulturskaparna som utgör kärnan i de kreativa näringarna och för dem krävs ett utvecklingsarbete på flera nivåer. Vi efterfrågar en större fördjupning kring denna grupp än vad matrisen eller dess förklarande text ger. Frågorna om gruppens villkor förtjänar större plats också i själva strategin, som en ständigt närvarande aspekt i denna särskilt avgränsade del av näringspolitiken. Vi ser att utmaningen för denna strategi är hur ekonomiskt framgångsrikt företagande på kulturområdet kan stimuleras utan att framgången byggs på oskäligt nyttjande av enskilda upphovspersonernas skapande och deras svaga förhandlingsposition. Tyvärr saknas svaret på denna centrala fråga.

I det arbetet skulle vi vilja förorda det förslag som KLYS tidigare framfört: ”en kartläggning över dels alla KKN-aktörer från enskilda företagare till produktionsbolag och branschjättar, dels en kartläggning över deras tillgång till finansiering (finns ingen kartläggning över samlade finansieringen i kultursektorn och än mindre i gränsländerna mot näring som KKN-företagen ligger inom), dels den kartläggning över deras tillgång till offentligt stöd för innovation som troligtvis ser mycket olika ut från enskilda företagaren till branschjättarna.”

SFF delar uppfattningen att synergier kan nås mellan olika politikområden, samt att de föreslagna sju skärningspunkterna över de tre politikområdena kan illustrera detta. Vi anser dock att det är viktigt att de kulturpolitiska målen står stabila för sig och att de inte blandas ihop med de näringspolitiska, då de har olika syften. Rätt utformat kan

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

näringspolitiken och stödet till kreativa näringar bidra till att förbättra ekonomin för de 100 000 verksamma inom soloföretagen som denna strategi omfattar. Den största vinsten vi kan se med en sådan matris som presenteras är att minska risken för att till exempel kulturpolitiska mål ställs mot näringspolitiska mål och tvärt om. Samt att det tydliggör hur de olika politikområdena kan samverka i högre grad. Inte minst anser vi att upphovsrätten måste gå från att vara ett kulturpolitiskt område till en fråga som ligger även på näringspolitikens bord.

SFF delar uppfattningen att en arbetsprocess kan bidra till en effektiv verksamhet utifrån beredning, beslut, planering, genomförande och uppföljning. Dock visar modellen på hur vaga de mål som är satta för strategin är, till exempel "Formulera insatsen så att den bidrar till att uppfylla något/några nationella mål inom de politikområden som insatsen berör, samtidigt. Använd respektive politikområdes mätpunkter för måluppfyllelse." Med många odefinierade mål inom flera politikområden riskerar arbetsprocessen att bli otydlig och insatserna svåra att utvärdera.

5. Definitioner och språkanvisningar

SFF anser att begreppet kulturella och kreativa företag syftar till att omfatta verksamheter som utgår från konstnärligt och litterärt skapande och är avhängigt en affärsmodell där resultatet av skapandet kan licensieras för att ge intäkter till upphovspersonen i flera led – samt till eventuella ägare av plattformar eller tjänster när detta mellanled finns. Vi anser dock att det finns en problematik i begreppen kulturella och kreativa företag samt kulturella och kreativa branscher, då det känns som ett konstgjort försök att skapa en grupp av den mångfald med vitt skilda förutsättningar, marknader och logik, baserat på att de just hamnar mellan stolarna mellan näringspolitiska insatser och kulturpolitiska insatser. Vi tror få yrkesverksamma känner sig hemma i dessa definitioner, snarare förpassade till dem i avsaknad av annat.

Med detta sagt tillstyrker SFF de definitioner som föreslås. Vi vill också passa på att kommentera att ordet talang uppfattas som begränsande för området då det används i vissa sammanhang men inte generellt inom alla konst- och kulturområden. Ett bredare anslag vore att föredra. Inte heller bör branschernas främsta resurs, upphovspersonens arbete och resultat, benämnas vara en råvara. Detta avviker helt från immaterialrättens grundtanke att upphovspersonen utgör den första viktiga marknadsaktören i KKN:s värdekedja.

SFF instämmer också i utmaningarna med systemet för näringsgrensindelning, vilket vi har lyft i dialogen med utredningen medan den pågick. Det finns inte alltid koder som

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

matchar verksamheten i fråga, men framför allt saknas tydlig vägledning vid registrering. Vi behöver regelbundet vägleda nya medlemmar och hjälpa dem till rätt SNI-kod för den verksamhet som de faktiskt bedriver. Mörkertalet bland "felregistrerade" företag bör tämligen vara högt och ger missvisade statistik att grunda beslut på. Uppdatering av SNI-koder bör kunna ske skyndsamt för att utveckla och kvalitetssäkra statistiskt underlag även inom kreativa branscher.

6. Den centrala prioriteringen –

Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

6.1 Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

SFF tillstyrker utredningens centrala prioritering, ett tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan. Vi understryker att arbetet med att främja och utveckla de kulturella och kreativa branscherna kräver långsiktighet och samordning, mellan olika politikområden.

SFF tillstyrker förslaget att en interdepartemental grupp inom Regeringskansliet bildas. Vi förordar att flera departement inkluderas i den interdepartementala samordningsgruppen med bland annat närings-, kultur- och utrikesdepartementen som är särskilt berörda, men även finans-, justitie- och infrastrukturdepartementen. Departement som inte nämns i sammanhanget, men som också bör involveras är arbetsmarknads- och socialdepartementet.

Vi ser en risk med att ansvaret föreslås alternera mellan närings- och kulturministerposterna och anser att detta bör djupare analyseras. Det samma gäller förslaget om ett delat myndighetsansvar mellan Tillväxtverket och Kulturrådet, vilket utredningen också skriver. Risken är att kunskap går förlorad och ansvarsfrågan blir oklar.

SFF tillstyrker förslaget att ett samarbetsråd med myndighetschefer bildas.

SFF tillstyrker förslaget att regeringen årligen inför planeringen av kommande budgetår bjuder in och för dialog med branschorganisationer och berörda myndighetschefer.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

SFF tillstyrker utredningens förslag om ett utökat ansvar för kunskapsutveckling samt statistik.

7. Övriga strategiska prioriteringar

7.1 Fem ytterligare prioriteringar med målsättningar

7.2. Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd

SFF tillstyrker förslaget att anpassa formerna för och öka tillgången till rådgivning om företagande, kapitalförsörjning samt stöd. Vi vill dock kommentera det stora fokuset på tillväxt: När det gäller soloföretagen, den stora gruppen vars behov denna strategi ska tillgodose, så är drivkrafterna sällan att växa fysiskt och därmed anställa, utan att växa i betydelsen nå en bredare marknad och få en större stabilitet i sin affärsmodell, ofta med upphovsrätten som grund. Här finns troligtvis en skarp gräns mellan soloföretagen som är skaparna och kreatörerna – de som ger innehåll stora delar av ”branschen” – och de som bygger sina affärsmodeller på detta innehåll och kanske i högre grad ser sig som just ”branschen” och har en tillväxtvilja i mer traditionell mening.

Vår yrkeskår tillhör, som ovan beskrivits, dessa 100 000 soloföretagare. För att generalisera så är man som fotograf nöjd om verksamheten går runt med en rimlig marginal och man själv (och ens familj) kan leva på inkomsten verksamheten ger. Företagandet är dessutom så ofta knutet till det egna skapandet och kreativiteten att det inte alltid är givet hur man kan växa. Man är alltså sällan intresserad av att vara ett tillväxtföretag i traditionell bemärkelse. Det innebär att finansieringsbehovet för just expansion är begränsat och de ekonomiska frågorna snarare handlar om upphovsrätten och att få skäligt betalt för sitt arbete i första och därefter följande led (se nedan 7.3 om vikten av en stärkt upphovsrätt), samt att strukturer såsom t ex trygghetssystemen är anpassade den typ av verklighet arbetar i.

Det är svårt för soloföretagande kulturskapare att finna och kvalificera sig till offentliga stöd riktade till näringslivet samtidigt som denna grupp alltför ofta inte anses berättigade till kulturstöd – något som blivit väldigt tydligt för SFF:s yrkesgrupp där många hamnade mellan stödinsatserna under pandemin. För en del fotografer, om än inte alla, finns flera parallella inkomstkällor i form av allmänna medel och försäljning på en marknad. En fotograf kan finansiera en begränsad del av sin verksamhet under en period med hjälp av ett stipendium, men aldrig till fullo eller under en längre tid. Tyvärr ser vi ofta att de som jobbar med fotografi är underrepresenterade bland konstnärer när det kommer till utdelning av konstnärstipendier.

De stödformer som är särskilt riktade till kulturella och kreativa branscher är ofta uppbyggda kring projekt snarare än till kärnverksamhet. Men utvecklingen som vår

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

yrkeskår behöver handlar främst om att stärka förhandlingskraften, exponeringen och intäktsmodellerna, vilket inkluderar rådgivning och kompetensutveckling inom upphovsrätt, men även marknadsföring, ekonomi och teknikutveckling, utöver utveckling inom det fotografiska hantverket.

Vi instämmer helt i att det krävs målgruppsanpassad rådgivning men vi är inte säkra på att den bäst kanaliseras genom olika företagsfrämjare, då det rimligen kan förutsättas att yrkes-/branschorganisationer känner respektive yrkeskår bäst och därmed rimligen borde kunna nå dem bäst. Centrumbildningar och kulturinkubatorer nämns som bra exempel, bland annat under bilagan "Förslag på insatser inom de strategiska prioriteringarna" men tonvikten bör ligga på branschorganisationerna, vilket utredningen också lyfter på ett ställe (s 54) men tappas sedan bort under andra insatsområden: "Främjandet behöver också i högre grad än vad som sker i dag, kanaliseras genom branschernas egna organisationer. Insatser i större skala mot solo- och duoföretagen kan tänkas fungera mest effektivt om de kanaliseras via organisationer eller samlingsplatser där företagarna har en naturlig och frekvent kontaktyta, eftersom företagen i dessa grupper ofta saknar tid och resurser för att samtidigt både driva och utveckla sin verksamhet"

För att exemplifiera; På vårt område är det vi som branschorganisation för Sveriges yrkesverksamma inom det fotografiska området som är remissinstans för allt som har med yrkesgruppen att göra och det är vi som stödjer yrkesgruppen i de strukturella frågorna. Centrumbildningen, Centrum för fotografi, sprider information om uppdrag, utlysningar och stipendier, bedriver utställnings- och programverksamhet, men har ingen rådgivning för yrkeskåren såsom vi har. Hos kulturinkubatorer kan fotografer finna ett generellt stöd riktat mot verksamma inom kulturella och kreativa näringar, detsamma gäller det utbud som vissa regioner har, men där finner de inget målgruppsanpassat stöd. Vi vill flagga för att ett alltför generellt innehåll när det gäller att kompetensutveckla det företagsfrämjande systemet riskerar att bli utan effekt. Med befintliga resurser kan inte vi erbjuda rådgivning som svarar mot behoven, men vi skulle gärna ta ett större ansvar för detta och ser stora vinster med att göra det tillsammans med andra branschorganisationer inom bildområdet.

Vi tycker att förslaget om utveckling av verksamt.se med individuella lösningar/insatser är bra och vill nämna att det är ett behov vi redan identifierat. Vi arbetar på att ta fram enkel version av detta i egen regi, men vi har begränsade resurser vilket utesluter en större satsning.

Vi vill lyfta det konkreta förslag som lyfts i *Från kris till kraft* (SOU 2021:77) inom ramen för förnyelse av rådgivning på området för att öka kunskapen: "Anslå särskilda medel (minst 10 miljoner kr) att söka för kulturskaparorganisationer till information och rådgivning om upphovsrätt. Kulturdepartementet bör snarast snabbutreda frågan så att medlen finns att ansöka nu när ny upphovsrättslagstiftning är på plats under 2023." Vi anser att ett sådant stöd också skulle kunna vara bredare om företagande, kapitalförsörjning, prissättning och marknadsföring, affärsmodeller och villkor. Likaså att

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

vi får resurser för att stärka kunskapen hos offentliga aktörer om yrkeskårens behov och förutsättningar för att deras insatser ska bli mer välriktade, målgruppsanpassade och effektiva.

En del av problematiken går inte heller att åtgärda genom enbart företagsfrämjande eller kompetensutveckling inom det enskilda företaget. Problemen är större än så och behöver kompletteras med andra övergripande insatser såsom upprättande av ramavtal och skatterelaterade- och efterfrågestimulerande insatser.

SFF avstyrker att offentliga kulturstöd ska kunna fördelas även utifrån kriteriet att främja dessa företags verksamheter och att eventuella hinder för sådant förfarande har undanröjts.

SFF tillstyrker att kunskapsutbytet ökar mellan kultur- respektive näringsmyndigheter kring berörda företags innovation och förnyelse. Här vill vi förorda ett starkt fokus på framväxten av digitala affärsmodeller och vad dessa innebär för upphovspersonerna som driver soloföretagen. Konstnärsnämndens återrapporering *Digitaliseringens konsekvenser för konstnärernas villkor* togs fram i dialog med kulturskaparnas yrkes- och branschorganisationer. I rapporten presenteras utmaningarna med förändrad marknadsstruktur tydligt och att upphovsmanna-/kulturskaparperspektivet behöver vara en del i utvecklingen av nya modeller

SFF vill påpeka ytterligare ett område som inte finns i utredningen och det är behovet av insatser inte bara för nu levande verksamma inom kulturella och kreativa branscher utan även för dem som förvaltar upphovsrätten efter avliden kulturskapare. Visuellt kommunikation styr vår tillvaro i allt högre grad. Fotografien genomsyrar alla delar av det moderna samhället men saknar i motsats till det tryckta ordet och den rörliga bilden en central hemvist. Fotografiska samlingar finns idag på en rad olika institutioner, arkiv, museer, hembygdsföreningar och privata företag, men det saknas ett övergripande ansvar för fotografien som dokument, berättelse och konstnärligt uttryck. Nationellt viktiga fotografers livsverk riskerar att förstöras i brist på tydliga strategier och ett nationellt ansvar. Detta är en fråga som vi drivit i decennier men inte fått gehör för mer än i utredningen *Häriifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv* (SOU 2019:58). Vi lyfter denna fråga här men det berör även 7.3, 7.4 och 7.6 nedan. För fördjupning så hänvisar vidare till yttrandet från Nätverket Nationellt Ansvar för Fotografi i Sverige.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

7.3. Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad

SFF tillstyrker förslaget att företagen får behovsanpassat främjande i form av rådgivning, utbildning och utvecklingsmedel som ökar förmågan att hantera upphovsrätten. Vi delar helt utredningens slutsats att det finns ett särskilt behov av att stärka kunskap och förmågor kring upphovsrätters innebörd, värde och deras hantering, inom såväl det offentliga som bland företagen. I samband med implementeringen av DSM-direktivet i svensk lagstiftning är behovet stort av en kunskapshöjande insats för uphovspersoner, så att de ges förutsättningar att ta tillvara rätten att bestämma över sitt verk i förhandlingar, vilket därmed skapar bättre möjligheter till skälig ersättning och insyn i hur verk används och genererar intäkter. Soloföretag är mycket sårbara i förhandlingar med större uppdragsgivare (vilket kan vara större företag inom KKN som denna strategi också omfattar), vilket ofta tvingar dem att acceptera avtalsvillkor som inte är skäliga.

Vi är emellertid inte säkra på att den bäst kanaliseras genom olika företagsfrämjare, av samma anledning som i 7.2. ovan: det kan rimligen förutsättas att yrkes-/branschorganisationer känner respektive yrkeskår bäst och därmed rimligen borde kunna nå dem bäst. *Från kris till kraft* (SOU 2021:77) lyfter detta och föreslog resurser under 2022 till oss branschorganisationer för att just kunna bedriva detta arbete – ett förslag som ännu inte har implementerats och som vi ser lyfts igen i utredning i bilagan "Förslag på insatser inom de strategiska prioriteringarna". Vi vill verkligen understryka hur viktigt detta är. Vi lägger stora resurser på att rådge och informera vår yrkeskår (medlemmar och icke-medlemmar) hur de kan tillvara ta sina rättigheter och intressen på bästa sätt men vi saknar kapacitet för att göra det så brett och djupt som skulle behövas. De yrkesverksamma har inte har tillräcklig kunskap kring branschens villkor, upphovsrätt och prismodeller. En sådan kunskapsbrist finns även hos uppdragsgivare/bildköpare: regioner, organisationer och beställande företag. Många – om än inte alla – uppdragsgivare vi möter vill göra rätt men de saknar kunskapen. Detta bidrar till låga arvodesnivåer och oskäliga avtal för soloföretagarna.

Upphovsrätt är ett juridiskt komplicerat område, inte minst sedan digitaliseringen förändrade många affärsmodeller i grunden. Detta beskrivs väl av Konstnärsnämndens analys av digitaliseringens konsekvenser. Bland annat kan man läsa "När friköp sätts i system, och ersätter traditionella royaltymodeller, medför det omfattande överföringar av ersättningar som inte längre tillfaller konstnärerna som kollektiv, utan producenter, utgivare och teknikföretag. Det här är en av de mest uppenbara förklaringarna till den negativa inkomstutvecklingen för konstnärer, men inte den enda." Så för att summera: Även om det redan finns rådgivningsmöjligheter idag behöver dessa kraftigt stärkas och vi liksom övriga branschorganisationer står redo att göra det arbetet – men vi behöver stärkta resurser.

SFF tillstyrker förslaget om insatser som ger offentliga aktörer ökad kunskap och möjliggör strategiskt arbete kring upphovsrätt och förvärvandet av immaterialrätter samt

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

underlättar för avtal som stärker rättighetshavares position på upphovsrättens marknad. För att komma till rätta med denna problematik behövs bland annat en förstärkt upphovsrättslagstiftning med stöd av DSM-direktivet. Resultatet av implementeringen i den proposition som Riksdagen beslutade om häromveckan är inte tillräckligt för att komma till rätta med de brister och obalanser som råder på den upphovsrättsliga avtalsmarknaden. Och oron är också stor för eventuella bakslag som den nya utredningen om *En översyn av vissa frågor om upphovsrätt* (Dir. 2022:125) i värsta fall kan innebära. Vi delar helt utredningens slutsats att det behövs ökad kunskap, förståelse och medvetenhet kring upphovsrätt, arvoden och ersättningar, särskilt bland användare av upphovsrättsligt skyddat material.

Här spelar offentliga myndigheter som beställare av fotografiska tjänster en viktig roll som förebild och normsättare för beställare inom den privata sektorn vad gäller användning av skäliga villkor och ersättning till fotografer. Offentliga aktörer är stora bildköpare och får inte fallera i dessa frågor. Tyvärr blir vi allt för ofta varse att de inte respekterar upphovsrätten vid beställningar och upphandlingar av fotografiska tjänster. Det är inte ovanligt att vi i vår rådgivning möter fotografer som står med upphandlingsdokument med krav på förvärv av fullständiga rättigheter för all framtid. Offentliga aktörer måste förstå sin betydelse för den enskilde näringsidkande fotografen. De ska inte bara spara pengar åt "det allmänna" utan även värna kulturen och upphovsrätten.

Det samma gäller offentliga myndigheter som bidragsgivare. Alla stöd riktade mot kreativa branscher anser vi bör ha som krav att skäliga villkor och rimliga ersättningar måste tillämpas genom hela näringskedjan ner till de enskilda upphovspersonerna och kulturskaparna. Tyvärr har mycket bidragsgivning idag den effekt att den urholkar kulturskapares arvoden och aktivt bidrar till låga ersättningar då det är på "bottom line" man skär när man beviljas mindre budget än man ansökt om. Detta måste ges större åtanke i hela stödsystemet.

SFF tillstyrker förslaget om kravet på att statliga aktörer ska besitta en högkunskapsnivå kring utvecklingen av affärsmodeller för intäktsdelning och handel med immaterialrätter på nationell och internationell nivå där såväl uphovspersoners och utövande personers som investerares och företags villkor främjas - detta för att ha kunskapsunderlag och beredskap att utforma nya förslag som balanserar utvecklingen. Vi kan inte nog understryka hur viktigt det är att utveckla system som stärker uphovspersoner i förhandlingar där de licenserar eller överlåter sina rättigheter eller säljer till företag som är större än de själva som soloföretagare. Soloföretagen har varken medel eller mandat att gå in i avtalsförhandlingar med större bolag eller plattformar i den utsträckning att de kan påverka avtalets innehåll. Enskilda uphovspersoner är alltid den svaga parten i alla förhandlingar.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

7.4 Export, internationalisering och värdeskapande utomlands

SFF tillstyrker förslaget om insatser för att höja kunskapsnivån hos statliga aktörer med främjandeuppdrag, aktörer inom det regionala exportfrämjandet och investerare om företagande och affärslogik hos de kreativa branscherna. Några världskända svenskar är fotografer: Lennart Nilsson, Hans Gedda, Christer Strömholm, Tuija Lindström, Lars Tunbjörk, Annika von Hausswolff. Deras bilder har varit med och skapat bilden av Sverige. Men trots det saknas fotografierna när vi pratar om svenska exportsuccéer och Sverigefrämjande. De når en internationell marknad tack vare dagens digitaliserade och starkt bildbaserade samhälle. Men de saknar helt stöd för internationaliseringen i de svenska systemen med främjandeuppdrag. Det finns ingen policy eller övergripande strategi eller bevarandeplan för hur dessa livsverk ska hanteras eller bevaras i Sverige, utan de hotas av förstörelse eller uppköp av kommersiella krafter.

Vad gäller främjandeuppdrag och kreativa näringar så vill vi också understryka kulturrådets roll och vikten av att kulturråden finns kvar. Deras kunskap om respektive länders kulturliv har ofta varit av avgörande betydelse för svenska kulturskapares internationella framsteg. Våra mest kända och framgångsrika kulturskapare kan kanske klara sig utan stöd av kulturråden, men för merparten av de skapande människor som utgör kultursverige är dessa diplomaters stöd ofta en förutsättning för att nå utanför landets gränser.

SFF tillstyrker, givet ovan, förslaget om att utveckla ett tydligt och lättillgängligt och anpassat utbud för företagen i form av rådgivning, lån, utvecklingsmedel och matchmaking för export och internationalisering efter behov som följer av företagets affärsmodell. Vi ställer oss dock tveksamma till att främjandet kanaliseras bäst från myndigheter och regionala exportcentra, samt även från myndigheter via branschnära företagsfrämjande organisationer till företag.

Vi instämmer i att det finns skäl för att Kulturrådet fortsatt får i uppdrag att i samverkan med Tillväxtverket fördela exportstöd till mellanledet inom områdena litteratur, dramatik, scenkonst, bild- och formkonst och musik. Behovet kvarstår dock av möjlighet att söka exportstöd för soloföretagare inom kulturområdet som normalt inte omfattas av möjligheten att söka stöd från Konstnärsnämnden. Denna grupp bör beaktas för liknande stödmöjlighet för internationalisering. Det är också viktigt att ställa krav på villkor för de upphovs personer/kulturskapare som stödmottagarna anlitar i sina projekt.

SFF tillstyrker förslaget att avsätta statliga medel som möjliggör för branschernas företagsfrämjande funktioner att koppla samman företag och verksamma inom kreativa branscher med internationella samarbetspartners och internationella marknader.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

SFF ställer sig även positivt till målsättningen att exporten från företag inom kreativa branscher ökar, i absoluta tal och som andel av BNP, mätt i såväl varu- som tjänsteexport och digital export, samt att Sverige har inflytande internationellt och uppfattas som ett attraktivt land att samarbeta med och investera i.

7.5 Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla

SFF tillstyrker förslaget om insatser för att stärka kunskapsnivån om att verka i företagsform i hela utbildningssystemet, där mångfald främjas. SFF:s medlemmar driver till största delen enmansbolag eller är enskilda näringsidkare: 51 % driver enskild firma, 44 % driver AB, drygt 3 % är anställda och drygt 1 % använder fakturerings tjänster i egenanställningsföretag exempelvis Frilans Finans (resultat av SFF-enkät genomförd i mars 2020). Denna struktur är inte unik för våra medlemmar utan representativ för hela yrkeskåren, vilken omfattar drygt 7 000 företag enligt SCB:s statistik.

Vi är ofta och besöker utbildningar och föreläser och vi upplever en avsaknad av dessa frågor under utbildningarna. Vissa utbildningar gör till och med en poäng av att "här pratar vi inte om företagande". Det är väldigt olyckligt då det är en arbetsmarknad som soloföretagare som merparten av eleverna ska ut till, utan att förstå skillnaden mellan AB och enskild firma, moms, deklaration, offertförfaranden och vikten av att teckna avtal. Här försöker vi öka våra insatser men våra resurser är mycket begränsade. Därför välkomnar vi varmt förslaget.

SFF tillstyrker förslaget om anpassningar för företag i statens generella sociala och ekonomiska trygghetssystem för att fungera effektivt för alla slags företagsformer, samt till affärsmodeller och villkor för företag i kreativa branscher. Vi har verkligen välkomnat de utredningar om SGI som nu pågår. Som vi påpekade i dialogen med utredningen och som står i promemorian (dock hänvisat till BLF_Fotograferna och inte SFF) så hamnar fotografer ofta mellan stolarna i olika offentliga stödpaket, likaså tenderar fotografer att stå utan stöd och arbetsrättsliga tryggheter i sin verksamhet.

Pandemin har blottlagt problematiken med att frilansande kulturskapares sjukpenning inte beräknas på samtliga inkomster i SGI:n, till exempel att stipendier inte är SGI-, a-kasse- och pensionsgrundande i sig. Dessa soloföretagare har helt enkelt inte samma möjlighet som andra yrkesgrupper på arbetsmarknaden att vara sjukskrivna eller föräldralediga. Den yrkesmässigt osäkra värld som fotografen lever i är alltså till mycket stora delar väsensskild från den traditionella löntagarens trygga vardag. Men för att samhällsmaskineriet effektivt ska gå runt måste tryggheten omfatta även soloföretagarna

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

inom kreativa branscher. En åtgärd som vi skulle vilja se är att stöd anpassas för att kunna tillämpas på verksamheter som inte endast bedrivs på heltid.

Utredningarna om SGI är oerhört viktiga och efterlängtade, men oavsett hur skyddet kommer att utformas, så är det avgörande att den enskilde upphovspersonen/kulturskaparen får skälig ersättning för sitt arbete för att inkluderas i systemen. Vi vill därför understryka vikten av att staten själv tar ansvar för att erbjuda skäliga villkor för kulturskapare vid offentligt finansierad verksamhet.

Även om vi inte ser att det direkt berör vår yrkeskår så anser vi det rimligt med förslaget att underlätta kompetensförsörjningen genom system för vidareutbildning, valideringsmodeller och förenklade processer för att anställa arbetskraft från utlandet i relation till regionala och branschmässiga produktionsmönster och där mångfald främjas. Vi ställer oss positiva till idén i bilagan "Förslag på insatser inom de strategiska prioriteringarna" om fler aktörer motsvarande filmbranschens yrkesnämnd, som kan fastställa kompetenskrav och kvalifikationer, tydliggöra yrkesroller och synliggöra karriärvägar inom branschen. Vi arbetar redan idag med till exempel gesäll- och mästarbrev för fotografer och ser en möjlighet att utveckla detta mycket bredare i samarbete med andra organisationer inom bildområdet. Utmaningen som vi dock alltid står inför inom bildområdet är att vi inte har en tydlig motpart att sätta oss vid bordet med och hitta samsyn, men det går säkerligen att hitta vägar kring.

Något vi saknar i strategin men som framträder tydligt i idéerna i bilagan "Förslag på insatser inom de strategiska prioriteringarna" är frågorna kring utbildning - från den allmänna skolan till de högre konstnärliga utbildningarna. Vi anser att det är essentiellt att bevara de estetiska ämnena i grundskolan samt att stärka kulturskolan och se dessa ämnen som kunskapsämnen. Vi lämnade så sent som i våras in en skrivelse ihop med Konstnärernas Riksorganisation och Svenska Tecknare till dåvarande kulturministern och utbildningsministern om hur vi med oro ser hur bildämnet försvagats i den svenska skolan de senaste åren.

Sedan 1980-talet har bildämnet halverats inom grundskolan. Ansökningar till förberedande och högre utbildningar inom kreativa estetiska yrken minskar stadigt. Med mindre bild i skolan ser vi också en risk för att våra yrken blir förbehållna dem med välutbildade föräldrar som på sin fritid tar med barnen på museer och andra kulturaktiviteter. Redan nu är snedrekryteringen till högskolan som störst inom de konstnärliga ämnena. 55 procent av studenterna på en konstnärlig högskola har minst en förälder med eftergymnasial utbildning mot 24 procent i befolkningen i stort. Denna utveckling kan inte fortsätta. Universiteten, högskolorna och folkhögskolorna med konstnärliga inriktningar spelar en stor roll i utbildningen av framtida kulturskapare och

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

kreatörer, som arbetsgivare för konstnärer, och vid kompetensutveckling för yrkesverksamma.

Vikten av estetiska ämnen i grundskolan handlar inte heller bara om rekryteringen till konstnärliga högskolor och att skapa framtida kreatörer utan också om vikten av visuell läskunnighet. Idag möts vi av miljontals bilder varje dag, vi lever i ett bildsamhälle. Vi är glada för att läskunnighet har kommit upp på agendan men det handlar inte bara om text utan även om bild. De barn och unga som får en stark visuell läskunnighet ges ett stort försprång jämfört med dem som inte får det.

7.6 Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom).

SFF tillstyrker förslaget att nationella myndigheter ska stödja framtagande av lokala och regionala strategier för att främja kreativa företag ur ett platsperspektiv, vilka även tar vara på företagets betydelse för platsen genom kunskapsstöd och utvecklingsmedel. Vi ser en stor utmaning med att insatser och resurser i form av olika kultur- respektive näringspolitiska stöd och medel på ett nationellt plan ofta utesluter eller i väldigt begränsad omfattning är tillgängliga för vår yrkeskår. Än värre är det på ett regionalt och kommunalt plan, där de är i princip obefintliga. Detta måste åtgärdas.

SFF tillstyrker förslaget att kreativa branscher bör integreras i den bredare regionala och lokala samhällsplaneringen i syfte att främja hållbar utveckling i företagen och att bidra till attraktiva platser för besökare, boende, företag och investeringar.

SFF tillstyrker att fysiska platser som kreativa hubbar och liknande samlokalisering för kreativa företag tillskapas och omskapas.

SFF tillstyrker att statliga aktörer bör stärka det lokala och regionala perspektivet i fråga om talangutveckling (men ifrågasätter talang-begreppet, se ovan 5.), bland annat via skolor och institutioner, för ett fortsatt flöde av kreativa yrkeskompetenser. Det kan långsiktigt stärka företagandet i kreativa branscher ur ett nationellt perspektiv och bidra till platsens utveckling.

Dnr: Ku2022/01357

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-12-15

8. Uppföljning av strategin och dess insatser

SFF välkomnar förslaget att upphovsrätt ska läggas till de övriga immaterialrätterna som finns i regeringens indikator för det näringspolitiska målet om innovation och förnyelse. De tre övriga immaterialrätterna (patent, varumärken och design) anmäls och därmed finns ett sifferunderlag att använda. Upphovsrätt å andra sidan har inte någon central databas eller registratur, utan skyddet uppstår automatiskt vid skapandet och kräver ingen anmälan.

Trots utmaningarna är det en så pass viktig fråga att den inte går att undvika. Det finns en tydlig risk att dagens indikator ger en skev beskrivning av verkligheten då den saknar en så central bit. Därför behöver regeringen lyfta detta och titta närmre på olika lösningar, så att upphovsrätt också blir del av indikatorn för innovation och förnyelse.

Övriga kommentarer

I avsnitt 4.1.6 problematiserar utredningen momsfrågan och konstaterar att i dag utgår olika branscher från olika momssatser. Det är en aktuell och relevant fråga, även om den sträcker sig bortom utredningens direktiv, och vill vi därför kort kommentera den. Fotografer betalar en skattesats på 25 procent till skillnad från bildkonstnärer, som beskattas med 12 procent moms. Vi ser att en jämlig beskattning skulle skapa tydlighet, minskad administration som alla frågor kring momssatser medför, samt en mer hållbar ekonomi för de yrkesverksamma. Vi ställer oss i denna fråga bakom det förslag KLYS lyft under lång tid om att en reducerad och enhetlig kultur moms på 6 procent bör införas för att hantera detta problem.

Stockholm, 15 december 2022
För Svenska Fotografers Förbund

Paulina Holmgren
Ordförande

Angelica Månsson-Gerde
Verksamhetsledare